

KAMIL STEPAN

KRAKÓW

NOWE DANE BIOGRAFICZNE O TWÓRCACH SYMFONII W POLSCE
PRZEŁOMU XVIII I XIX WIEKU

ABSTRAKT Artykuł przedstawia nowe dane o siedmiu spośród tych kompozytorów polskich przełomu XVIII/XIX w., którzy w swym dorobku pozostawili symfonie. Głównym źródłem informacji są księgi metrykalne z archiwów kościelnych i państwowych (Warszawa, Poznań, Kraków, Częstochowa), a także inne archiwalia i dawna prasa. Źródła te pozwoliły osadzić w czasie i miejscu działalność kompozytorów, o których dotąd brak było jakichkolwiek informacji, w pewnym stopniu odtworzyć ich biografie, bądź uzupełnić znane już dane.

SŁOWA KLUCZOWE symfonia, kapele kościelne, biografie, Gaetano, Antoni Haczewski, Jan Wański, Karol Pietrowski, Gabriel Paszczyński, Ignacy Kasprzykowski, Mateusz Kuci

ABSTRACT This article presents new information concerning seven Polish symphony composers of the Enlightenment: Gaetano (Kajetan Mayer), A. Haczewski, J. Wański, K. Pietrowski, G. Paszczyński, I. Kasprzykowski and M. Kuci. The information comes mainly from church and state registry records (from Warsaw, Poznań, Kraków and Częstochowa), other archive documents and press materials. These sources have made it possible to relate the activities of these composers (about whom we previously had no information) to specific dates and places, to reconstruct their biographies to some extent, and to supplement what we previously knew about them.

KEYWORDS symphony, church music chapels, biographies, Gaetano, Antoni Haczewski, Jan Wański, Karol Pietrowski, Gabriel Paszczyński, Ignacy Kasprzykowski, Mateusz Kuci

Choć badania nad polską symfonią XVIII i początków XIX w. trwają już ponad sto lat (licząc od momentu, w którym Aleksander Poliński w swym zarysie historii muzyki polskiej podał informacje o Antonim Milwidzie), wiedza na temat naszych twórców repertuaru symfonicznego pozostaje nadal raczej skromna. Stosunkowo największy postęp dokonął się w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, kiedy to w ramach inwentaryzacji ocalałych po II wojnie zabytków muzycznych odkryto i opisano szereg dzieł; w następnych latach niektóre z nich zostały wydane drukiem (przede wszystkim w ramach PWM-owskich serii *Źródła do Historii Muzyki Polskiej* i *Symfonie Polskie*¹, a także w dodatku nutowym do książki *Źródła i początki romantyzmu w muzyce polskiej* Tadeusza Strumiłły i w antologii *Muzyka staropolska*²), a nawet nagrane i opublikowane na płytach. Pojawiły się też próby syntetycznego ujęcia zagadnienia – po pionierskim artykule Tadeusza Strumiłły³ ukazały się teksty Bohdana Muchenberga, Jana Węcowskiego, Stefana Śledzińskiego, Aliny Nowak-Romanowicz i innych⁴. Jednak – choć z wszystkich tekstów wynikało, iż w naszej wiedzy o początkach polskiej symfoniki nadal więcej jest niewiadomych niż elementów pewnych – począwszy od lat siedemdziesiątych tematyka ta na długo odeszła w cień. Dopiero w ostatniej dekadzie sprawy związane

- 1 W serii *Źródła do Historii Muzyki Polskiej* ukazały się symfonie Jakuba Gołąbka (zesz. 3) i Jana Wańskiego (zesz. 5), a w serii *Symfonie Polskie* – utwory G. Paszczyńskiego (zesz. 1), Karola Piotrowskiego (zesz. 2), Jakuba Pawłowskiego (zesz. 3), Michała Orłowskiego (zesz. 4), Namieyskiego (zesz. 5), Bazylego Bohdanowicza (zesz. 6), Jana Engla (zesz. 7 i 8), Franciszka Mireckiego (zesz. 9); wiele lat później ukazały się w tej serii jeszcze symfonie Józefa Elsnera (zesz. 10) i Jana Wańskiego (zesz. 11).
- 2 Tadeusz Strumiłło, *Źródła i początki romantyzmu w muzyce polskiej*, Kraków 1956 (symfonia A. Haczewskiego i II część symfonii Franciszka Ścigalskiego); *Muzyka staropolska. Wybór nie publikowanych utworów z XII–XVIII wieku*, red. Hieronim Feicht, Kraków 1966 (symfonie Jana Wańskiego i Wojciecha Dankowskiego).
- 3 Tadeusz Strumiłło, „Do dziejów symfonii polskiej”, *Muzyka* 4 (1953) nr 5–6, s. 26–45.
- 4 Bohdan Muchenberg, „Z zagadnień dokumentacji symfonii polskiej drugiej połowy XVIII wieku”, *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 14 (1969), s. 65–85; Bohdan Muchenberg, „Stan badań nad polską symfonią XVIII wieku”, *Zeszyty Naukowe PWSM w Gdańsku* 13 (1974), s. 117–138; Jan Węcowski: „La musique symphonique polonaise du XVIIIe siècle”, w: *Musica Antiqua Europae Orientalis*, Bydgoszcz 1966, s. 334–353; Stefan Śledziński, „Problemy rozwoju symfonii polskiej w XIX wieku”, *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 9 (1965), s. 32–43; Alina Nowak-Romanowicz, „Muzyka polskiego oświecenia i wczesnego romantyzmu”, w: *Z dziejów polskiej kultury muzycznej*, t. 2, red. Stefania Łobaczewska, Tadeusz Strumiłło, Zygmunt Szweykowski, Kraków 1966, s. 70–77 (podrozdział „Symfonie”); Stefan Śledziński, „Zarys dziejów symfonii polskiej w XIX wieku”, w: *Z dziejów polskiej kultury muzycznej*, t. 2, s. 401–445. Nowe naówczas informacje o symfoniach i ich twórcach znalazły się też w licznych publikacjach poświęconych dziejom poszczególnych zespołów (np.: Paweł Podejko, *Nieznani muzycy polscy: kompozytorzy, dyrygenci, instrumentalści i wokaliści (1572–1820)*, Bydgoszcz 1964 (= *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 11); Jan Węcowski, „Z dziejów XVIII-wiecznej kapeli w Szalowej”, *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 7 (1964), s. 55–63) i kompozytorom (m.in. Władysław Zientarski, „Antoni Habel nieznan kompozytor i muzyk z końca XVIII i początku XIX wieku”, *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 5 (1963), s. 5–17; Władysław Zientarski, „Franciszek Ścigalski – muzyk i kompozytor z I połowy XIX wieku”, *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 13 (1969), s. 48–80; Hanna Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel. Szkic biograficzny na podstawie listów do syna*, Kraków 1968).

z tym zagadnieniem zdają się przykuwać uwagę badaczy, co można zapewne wiązać z ogólnym zwiększeniem zainteresowania muzyką polską XVIII wieku.

Niezależnie od stale podkreślanej niekompletności i przypadkowości zachowanych zabytków, co w najpoważniejszy sposób hamuje możliwości precyzyjniejszego ujęcia tematu i utrudnia wysnuwanie kategoriycznych wniosków, poważną wadą często jest brak informacji biograficznych dotyczących kompozytorów. W niektórych wypadkach dysponujemy jedynie samym zachowanym rękopisem utworu, natomiast na temat autora nie wiadomo zupełnie nic. Oczywiście informacje biograficzne same z siebie nie wnoszą zbyt wiele do analizy twórczości (z wyjątkiem wypadków, w których dopiero one wykazują przynależność kompozytora do polskiego kręgu kulturowego), ale pomagają znane już kompozycje umiejscowić w odpowiednim kontekście historycznym, choćby poprzez zawężenie lub korektę ich datowania, względnie przez dookreślenie miejsca działalności twórcy na muzycznej mapie Rzeczypospolitej. Opublikowane w ostatnim czasie na łamach *Muzyki* wartościowe teksty poświęcone Wacławowi Raszce⁵ i Wincentemu Lesslowi⁶ sugerują, iż ten – miejmy nadzieję – renesans zainteresowań polskimi kompozytorami XVIII i XIX w. obejmie również odtworzenie ich życiorysów.

Przez lata, w trakcie rozmaitych zupełnie niezwiązanych z historią muzyki kwerend, zgromadziłem pewne dane dotyczące twórców wczesnych symfonii polskich (zarówno tych, które wpisują się w utrwalający się wówczas stopniowo schemat formalny, jak i tych, które go nie wykorzystują), nieobecne dotychczas w literaturze muzykologicznej. Prezentując je, muszę zastrzec, że nie są one rezultatem całościowych badań nad losami poszczególnych postaci. Wydaje się jednak, iż są warte zaprezentowania nawet w takiej nieco surowej formie, bazującej przede wszystkim na wypisach ze źródeł archiwalnych i prasowych.

GAETANO

Pierwsze miejsce (zarówno z racji czasu urodzenia, jak i sprawowanej funkcji) należy się Gaetanowi (Gaetaniemu) czyli Kajetanowi Mayerowi – długoletniemu kapelmistrzowi i skrzypkowi Stanisława Augusta, czynnemu w Warszawie przez prawie cały czas panowania ostatniego króla. Pochodząca z roku 1768 kopia jego czteroczęściowej *Symfonii Es-dur* zachowała się w zbiorach po kapeli parafialnej w Grodzisku Wielkopolskim⁷.

5 Jolanta Bujas-Poniatowska, Andrzej Edward Godek, Kamil Poniatowski, „Życie i aktywność Wacława Raszki (1764–1837) w świetle źródeł”, *Muzyka* 67 (2022) nr 1, s. 20–38, doi 10.36744/m.1144.

6 Tomasz Fatalski, „Podług mojej metryki jest już ze mnie dobrze stare chłopisko». Odnaleziona metryka chrztu Wincentego Lessla”, *Muzyka* 68 (2023) nr 2, s. 119–126, doi 10.36744/m.1774.

7 Danuta Idaszak, *Grodzisk Wielkopolski. Katalog tematyczny muzykaliów*, Kraków 1993, s. 272. Ze względu na dwa różne zapisy na dwóch kartach tytułowych zabytku (z których tylko jeden zawiera nazwisko autora) przypisanie Gaetaniemu autorstwa dzieła może wzbudzać wątpliwości.

Dokładna data śmierci kompozytora nie była dotąd ustalona; wiadomo było jedynie, iż nastąpiła ona pomiędzy rokiem 1788 a 1792⁸. *Słownik biograficzny teatru polskiego* określił ją na około 1792 r., takie datowanie przyjęły też później Alina Żórawska-Witkowska w swej rozprawie *Muzyka i teatr na dworze Stanisława Augusta* i Alina Nowak-Romanowicz w haśle poświęconym temu muzykowi w *Encyklopedii Muzycznej PWM*⁹. Wydaje się jednak, iż datę tę można doprecyzować. W dodatku do numeru *Gazety Warszawskiej* z 6 IV 1793 r. drobnym drukiem u dołu ostatniej strony zamieszczono bowiem następującą notatkę:

Obwieszcza się Sukcessorów w Polsce lub za Granicą będących Kajetana Maier d. 20. Listopada 1791 r. w Warszawie bezpotomnie zmarłego, ażeby się zgłosili z Legitymacją prawnego Krewieństwa swego po pozostały Maiątek do Magistratu Miasta Nowey Warszawy, gdzie o tymże zainformowani będą¹⁰.

Ogłoszenie to nie zawiera wprawdzie informacji o zawodzie zmarłego ani też używanego przezeń pseudonimu, niemniej zgodne jest z dotychczasową wiedzą, a zapis zwracający się do spadkobierców „za granicą” dobrze pasuje do znanego faktu, iż Gaetano przybył do Rzeczypospolitej z Saksonii¹¹, gdzie zapewne pozostała jego dalsza rodzina. Nie jest niestety obecnie możliwe potwierdzenie informacji prasowej przez sięgnięcie do aktu zgonu; jako mieszkaniec Nowej Warszawy kompozytor należał do parafii Nawiedzenia NMP na Nowym Mieście, której metrykalia spłonęły podczas Powstania Warszawskiego. Warto natomiast zauważyć, iż w księgach metrykalnych warszawskiej parafii św. Krzyża zachował się zapis, mówiący o chrzcinach w dniu 31 VII 1770 r. urodzonego poprzedniego dnia Ignacego Majera, syna Kajetana i Marianny¹². Wprawdzie, jak zdecydowana większość aktów, sporządzanych w parafiach osiemnastowiecznej Warszawy, i ta metryka nie zawiera niestety żadnych danych pozwalających na bliższą identyfikację rodziców, wydaje się jednak dość prawdopodobne, że jest związana z naszym kompozytorem¹³. Jeśli tak – to oznaczałoby oczywiście, iż zarówno

8 Alina Żórawska-Witkowska podaje, iż kompozytor żył jeszcze w 1788 r., kiedy to ubiegał się o pomoc Stanisława Augusta, lecz nie figuruje już w „Protokole rewizji miasta wolnego Warszawy” z 1792 r., por.: Alina Żórawska-Witkowska, *Muzyka i teatr na dworze Stanisława Augusta*, Warszawa 1995, s. 67 i 81.

9 *Słownik biograficzny teatru polskiego*, red. Zbigniew Raszewski, Warszawa 1973; A. Żórawska-Witkowska, *Muzyka i teatr*, s. 72 i 81; Alina Nowak-Romanowicz, „Gaetano”, w: *Encyklopedia Muzyczna PWM. Część biograficzna*, red. Elżbieta Dziębowska, t. 3, Kraków 1987, s. 206. Należy tu zauważyć, iż „Protokół rewizji miasta wolnego Warszawy” sporządzony został – podobnie jak inne lustracje miast wykonane na podstawie uniwersału Komisji Policji Obojga Narodów – w I kwartale 1792 r., a zatem śmierć muzyka musiała nastąpić najpóźniej z początkiem tego roku.

10 *Dodatek do Gazety Warszawskiej* (1793), nr 28.

11 A. Żórawska-Witkowska, *Muzyka i teatr*, s. 43.

12 Archiwum Parafii św. Krzyża w Warszawie, *Liber baptisatorum* 1765–1772, k. 162v.

13 Dane społeczno-zawodowe rodziców, chrzestnych, świadków, narzeczonych bądź zmarłych zamieszczano w ówczesnych metrykach warszawskich niemal wyłącznie w przypadku osób ze stanu szlacheckiego, zob.: Cezary Kukło, *Rodzina w XVIII-wiecznej Warszawie*, Białystok 1991, s. 28–30. Muszę zaznaczyć, iż nie natrafiłem na informację o żadnym innym Kajetanie Mayerze (niezależnie od pisowni nazwiska,

Ignacy, jak i jego matka Marianna zmarli przed rokiem 1791, a dotyczące ich akty zgonu także zostały sporządzone w parafii nowomiejskiej i tam uległy zagładzie.

ANTONI HACZEWSKI

Od momentu odkrycia i publikacji w latach pięćdziesiątych *Symfonia D-dur* A. Haczewskiego jest jednym ze „sztandarowych” zabytków wczesnej fazy rozwoju symfoniki polskiej. Karta tytułowa rękopisu, przechowywanego obecnie w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie, a pochodzącym z zasobu dawnej kapeli farnej (św. Marii Magdaleny) w Poznaniu, zawiera jedynie datę jego sporządzenia (1771) i inicjał imienia twórcy, o którym dotąd brak jakichkolwiek danych biograficznych¹⁴; jedynie na podstawie miejsca zachowania rękopisu i faktu, iż Wielkopolska była wówczas przodującym symfonicznie regionem Rzeczypospolitej, wysnuwano uzasadniony domysł, iż tam właśnie Haczewski działał.

Podstawowe dane na temat Haczewskiego da się jednak wyłuskać z akt metrykalnych poznańskich parafii. Antoni (Antonius) Haczski bądź Haczewski, „musicus de Suburbio S[anc]ti Martini” pojawia się w nich jako uczestnik obrzędów – w zapisach z 4 IX 1796 r. i 17 II 1800 r. jako ojciec chrzestny w parafii św. Wojciecha, a 22 V 1808 r. – w aktach parafii św. Marii Magdaleny jako świadek ślubu¹⁵; wcześniej, bo już 27 VII 1790 r., w księgach parafii św. Marcina odnotowano chrzest jego syna – Jakuba Ignacego, pochodzącego z małżeństwa z Anną Elżbietą. Z Poznaniem Haczewski pozostał związany do śmierci. Ostatnim miejscem jego zamieszkania było przedmieście Nowe Ogrody. Zmarł tamże 12 XI 1828 r. w wieku lat 84 i został pochowany na cmentarzu parafialnym św. Marcina. Wdowa po nim – Anna Elżbieta z domu Elsner – zmarła tamże 29 XII 1832 r. w wieku lat 88; data urodzenia obojga małżonków byłaby zatem zbieżna i przypadałaby na ok. 1744 rok¹⁶. W tej sytuacji *Symfonia D-dur* byłaby dziełem napisanym przez zaledwie dwudziestokilkuletniego kompozytora.

Kluczowe dla dalszych ustaleń dotyczących Haczewskiego są informacje o żonie kompozytora i akt chrztu ich najmłodszego syna. Anna Elżbieta Elsner jest niewątpliwie identyczna z Anną Marią Elżbietą Elsner – ochrzczoną 6 IX 1748 r. w poznańskiej parafii św. Marii Magdaleny najstarszą córką Franciszka Elsnera (Elznera) z zawartego półtora roku wcześniej (28 I 1747 r.) w tej samej parafii małżeństwa z Elż-

która bywała różna – Mayer, Majer, Maier, Meyer, Mejer i Meier), żyjącym w Warszawie w II poł. XVIII wieku.

14 Danuta Idaszak, *Źródła muzyczne Gniezna. Katalog tematyczny. Słownik muzyków*, Kraków 2001, s. 188; Alina Nowak-Romanowicz, „Haczewski A.”, w: *Encyklopedia Muzyczna PWM*, red. Elżbieta Dziębowska, t. 4, Kraków 1993, s. 7.

15 Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu (dalej AAP), sygn. PM 236/05 (*Liber baptisatorum* parafii św. Wojciecha 1790–1806), s. 116 i s. 200; sygn. 229/13 (*Liber copulatorum* parafii św. Marii Magdaleny 1796–1822), s. 170.

16 AAP, sygn. PM 232/16 (*Liber mortuorum* parafii św. Marcina 1827–1839), akt zgonu nr 1828/263a (Antoni), akt zgonu nr 1832/203 (Anna).

bietą Krencen. Ów Franciszek Elzner czy też Elsner (obie wersje występują w aktach z równą częstotliwością), żyjący w Poznaniu jeszcze dwadzieścia lat później, w aktach określany jest jako muzyk¹⁷. W tej samej parafii kolegiackiej Elżbieta Elznerówna, „virtuosa”, poślubiła 3 X 1767 r. Antoniego Haka, a świadkiem ceremonii był Antoni Schiffner – miejscowy organista¹⁸. Zbieżność nazwisk „Hak” i „Haczewski” nie jest przypadkowa, czego dowodzi akt chrztu Jakuba Ignacego Haczewskiego, zawierający wyraźny ślad przerabiania nazwiska, a ściślej: trzeciej litery nazwiska, zmienionej w trakcie spisywania aktu i w rzeczywistości chodzi o jedną i tę samą osobę. Spisujący akt kapłan wpisał początkowo literę „k” (długa pionowa kreska jest nadal widoczna), którą następnie przerobił na „c” i wpisał dalszy ciąg nazwiska, już w spolonizowanym brzmieniu. Jest to jednak wyjątek. Ponieważ kompozytor nie dokonał formalnej zmiany nazwiska, większość metryk chrztu sporządzono na nazwisko „Hak” (późniejsze, dziewiętnastowieczne metryki ślubów operują już nazwiskiem „Haczewski/Haczewska”) i pod takim też nazwiskiem odnotowano kompozytora w „Protokole rewizji miasta wolnego Poznania” w początkach 1792 r. („Hak muzykant”)¹⁹.

W aktach poznańskich parafii odnalazłem informacje o sześcioro dzieci Anny Elżbiety i Antoniego Haczewskich – Mariannie Nepomucenie (ochrzczonej 28 IX 1770 r., zamężnej Kropiewnickiej), Cecylii (ur. ok. 1772 r., zm. 13 IX 1853 r. w Poznaniu, zamężnej Krzeszewskiej), Józefie Antonim (ur. ok. 1776 r., zm. 2 III 1801 r. w Poznaniu), Klarze (ur. ok. 1780, zamężnej Gebhardt), Franciszku Ksawerym (ur. 2 XII 1783 r., zm. 15 VI 1860 r. w Lublinie), kapitanie piechoty armii Królestwa Polskiego, awansowanym w powstaniu listopadowym do stopnia majora, wreszcie o Jakubie Ignacym (ur. 27 VII 1790 r.)²⁰. Na ślubach Cecylii (1817 r.) i Jakuba Ignacego (1819 r.) jednym ze świadków był ich ojciec – „famatus” Antoni.

- 17 AAP, sygn. PM 229/06 (*Liber baptisatorum et copulatorum* parafii św. Marii Magdaleny 1729–79), s. 185. Zob. także akt małżeństwa *inter H[on]n[es]trum Franciscum Elzner Musicum et Elisabetham Krencen*, AAP, sygn. PM 229/06, s. 2; ich córka Barbara Katarzyna w akcie chrztu z 1750 r. jest określona jako dziecko *D[omi]ni Franciscie artis Musica et Mariae Elisabethae Elznerów*, a jej ojcem chrzestnym był Augustyn Ginter, również *artis Musica*, AAP, sygn. PM 229/06, s. 185.
- 18 AAP, sygn. PM 229/06 (*Liber baptisatorum et copulatorum* parafii św. Marii Magdaleny 1749–79), s. 477.
- 19 Archiwum Państwowe w Poznaniu (dalej AP Poznań), Akta Miasta Poznania, sygn. I 235, k. 669.
- 20 AAP, sygn. PM 228a/1, s. 280 (*Liber baptisatorum* parafii św. Mikołaja 1774–96 – Marianna Nepomucena), sygn. PM 232/12, s. 364 (*Liber copulatorum* parafii św. Marcina 1779–1817 – Cecylia), sygn. PM 232/09, s. 169 (*Liber mortuorum* parafii św. Marcina 1779–1807 – Józef Antoni), sygn. PM 232/12 (*Liber copulatorum* parafii św. Marcina 1779–1817 – Klara), sygn. PM 229/08, s. 63 (*Liber baptisatorum* parafii św. Marii Magdaleny 1780–95 – Franciszek Ksawery), sygn. PM 232/07, s. 224 (*Liber baptisatorum* parafii św. Marcina 1779–97 – Jakub Ignacy), sygn. PM 232/18, s. 38 (*Liber copulatorum* parafii św. Marcina 1818–45 – [Jakub] Ignacy); AP Poznań, akta stanu cywilnego parafii św. Marii Magdaleny, sygn. 42, s. 12–13 (*Liber mortuorum* parafii św. Marii Magdaleny – Cecylia), Archiwum Państwowe w Lublinie, akta stanu cywilnego parafii katedralnej św. Jana w Lublinie, sygn. 43, akt zgonu 286/1860 (Franciszek Ksawery).

JAN WAŃSKI

Pierwsze dane biograficzne na temat Jana Wańskiego podał jeszcze w XIX w. Wojciech Sowiński²¹. W stosunku do nich, postęp w naszej wiedzy o życiu kompozytora dokonał się dopiero w latach osiemdziesiątych, kiedy to skrupulatny badacz dziejów kapeli gnieźnieńskiej ks. Władysław Zientarski zweryfikował powtarzaną dotąd za Sowińskim datę urodzin (1762 r.), podając, iż przyszły kompozytor urodził się 2 VI 1756 r. w Bukówcu Górnym. Jednocześnie zestawiał on zachowane w archiwum gnieźnieńskim dane o wypłatach, dokonywanych dla Wańskiego za dostarczane tamtejszej kapeli rękopisy utworów własnych bądź cudzych. W świetle tych informacji Wański mieszkał w początkach XIX w. w Poznaniu (notka z 19 I 1804 r.), a po raz ostatni kapituła gnieźnieńska zapłaciła mu za nuty 19 I 1809 roku²². Jest to ostatnia nota źródłowa o Janie Wańskim jako osobie żyjącej; współcześnie rozmaite opracowania podają wprawdzie, że zmarł on „po 1821 r.”²³ lub wręcz „ok. 1830 r.”²⁴, ale datacje te, tak odległe od ostatniej pewnej informacji o kompozytorze, okazują się błędne. Jeszcze bowiem w 1809 r. w księdze zgonów parafii św. Marcina w Poznaniu odnotowano, iż w wieku 54 lat „Die 26 Octobris obiit famatus Joannes Aloysius Wański musicus Posn[anensis]”, mieszkający na przedmieściu Gąski pod numerem 26. Pochowano go dwa dni później „gratis” na miejscowym cmentarzu²⁵.

Akty metrykalne zawierają także pewne informacje o rodzinie kompozytora. Jego żoną była Rozalia Kołacka (w aktach urodzenia dwojga najmłodszych dzieci: Koładzka), w momencie powtórnego zamążpójścia (1821 r.) określona jako mająca lat 49, zatem urodzona zapewne około roku 1772. Do dzieci autora opery *Kmiotek* należeli: Józefa (ur. około 1799 r.), Bonifacy Nepomucen (ur. 14 V 1804 r. w Poznaniu, zm. 28 II 1888 r. w Aix-en-Provence, kompozytor, skrzypek i profesor Konserwatorium w Aix), Julianna Marianna Karolina (ur. 10 II 1807 r. w Poznaniu i tamże zm. 10 III 1807 r.) oraz Józef Marcin (ur. 13 III 1808 r. w Poznaniu)²⁶. Po śmierci Jana rodzina

21 Albert Sowiński, *Słownik muzyków polskich dawnych i nowoczesnych*, Paryż 1874, s. 395

22 Władysław Zientarski, „Muzycy gnieźnieńscy XVIII wieku”, w: *Gniezno. Studia i materiały historyczne*, t. II, Warszawa–Poznań 1987, s. 129.

23 *Encyklopedia Muzyki PWN*, Warszawa 2005.

24 Dorota Leszczyńska-Zajac, „Wański Jan”, w: *Encyklopedia Muzyczna PWM*, red. Elżbieta Dziębowska, t. 12, Kraków 2012, s. 71–73. Na marginesie warto sprostować podaną tam informację, jakoby Sarnowa, w której Jan spotkał się w 1799 r. ze swym bratem Rochem (wieloncelistą), była „posiadłością” ich siostry; w rzeczywistości wieś ta należała wówczas do starościca Łukasza Szczanieckiego, zob.: Anzelm Weiss, „Opis dekanatu krobkiego z 1797 roku”, *Ecclesia. Studia z dziejów Wielkopolski* 3 (2007), s. 217.

25 AAP, sygn. PM 232/14 (*Liber mortuorum* parafii św. Marcina 1807–27), s. 32. Trzeba podkreślić, że data ta jest zgodna z informacją Sowińskiego, który – niewątpliwie na podstawie danych otrzymanych od syna kompozytora – podał, iż Jan Wański „umarł w pierwszych latach XIX° stulecia”, por.: A. Sowiński, *Słownik*, s. 395.

26 AAP, sygn. PM 232/11 (*Liber baptisatorum* parafii św. Marcina 1804–10), s. 8 (Bonifacy Nepomucen), s. 196 (Julianna Karolina Marianna), s. 260 (Józef Marcin); sygn. 229/11 (*Liber mortuorum* parafii św. Marii Magdaleny 1796–1823), s. 202 (Julianna Marianna Karolina); Archives départementales des Bouches-du-Rhône, Aix-en-Provence, actes de deces 1888, akt zgonu nr 146/1888 (Boniface Wanski).

mieszkała początkowo nadal w Poznaniu, a następnie przeniosiła się do Grodziska Wielkopolskiego, gdzie Rozalia pracowała jako akuszerka. 28 XI 1821 r. w Grodzisku Rozalia Wańska wyszła ponownie za mąż – tym razem za Łukasza Mierzyńskiego, tamtejszego organistę. O najstarszej znanej córce Jana Wańskiego – Józefie – wiadomo zaś, że 9 VII 1825 r. w Grodzisku wyszła za miejscowego piwowara i muzyka Ignacego Brukarzewicza; na jej ślubie świadkiem byli grodziscy muzycy: kompozytor i skrzypek Zygmunt Stanisław Grossman oraz organista Józef Ścigalski²⁷.

KAROL PIETROWSKI

Dotychczasowa wiedza na temat Karola Pietrowskiego była równie skromna, jak w wypadku Haczewskiego – cztery zachowane utwory pozwalały określić jedynie mniej więcej czas i teren jego aktywności zawodowej. Jego dwie czteroczęściowe symfonie (obie w tonacji *D-dur*) zaliczane były do grupy dojrzałych symfonii polskiego Oświecenia, powstałych w fazie zdominowanej już przez wpływy klasyków wiedeńskich.

Najwcześniejszych informacji o Pietrowskim dostarcza jego akt małżeństwa. 7 X 1787 r. w Dobrzycy „Dominus Carolus Piotroski”, określony jako „capellae Magister”, poślubił Karolinę Taberską z Grodziska²⁸. Funkcję kapelmistrza w Dobrzycy sprawował co najmniej do grudnia 1789 roku²⁹. Ogólnikowe określenie nie pozwala wyrokować, czy kierował on kapelą dworską właściciela dóbr dobrzyckich – Augustyna Gorzeńskiego, czy też kapelą parafialną; dotychczasowe opracowania milczą o istnieniu zarówno jednej, jak i drugiej.

Kolejne ślady Pietrowskiego pochodzą z Poznania. 29 X 1800 r. w aktach parafii św. Marii Magdaleny odnotowano chrzest urodzonej trzy dni wcześniej Salomei Marianny Pietrowskiej, córki „honorati Carolus et Carolina organarii Ecclesie S[anctae] M[ariae] Magdalenaе”, a z następnego roku pochodzi informacja o śmierci ich sześćoletniego syna Andrzeja Pietrowskiego (zm. 11 V 1801 r.). Trzy lata później, 1 XII 1804 r., w aktach tej samej parafii zapisano chrzest kolejnego dziecka Karola („organarii dicta Collegiata”) i Karoliny z Taberskich – Katarzyny Bibianny (ur. 27 XI 1804 r.), wreszcie 19 VII 1807 r. – chrzest Aleksego Apolinarego Pietrowskiego, ur. 17 VII

W słownikach Bonifacy Nepomucen występuje stale jako Jan Nepomucen, zmarły w roku 1840 (tak m.in. *Słownik muzyków polskich*, t. 2, Kraków 1967, *Encyklopedia muzyki PWN*, *Encyklopedia muzyczna PWM*), jak się okazuje – nieprawidłowo.

- 27 AP Poznań, akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Grodzisk, sygn. 5, akt ślubu nr 27/1821; sygn. 17, akt ślubu nr 9/1825. Ignacy Brukarzewicz zmarł już w 1829 r., a Józefa wyszła za mąż po raz drugi za Walentego Cygańskiego, który uczestnicząc w Wiośnie Ludów zginął 28 IV 1848 r. podczas walk o Grodzisk.
- 28 AAP, sygn. 063/05 (*Liber copulatorum* parafii Dobrzyca 1721–1791). Panna młoda pochodziła prawdopodobnie z Grodziska nad Prosną (ok. 23 km od Dobrzycy).
- 29 Jeszcze 12 XII 1789 r. Karol Piotrowski, „archi-magistro musicae” odnotowany jest w aktach parafii w Dobrzycy jako ojciec chrzestny, a 24 XII tego samego roku w roli matki chrzestnej występuje jego żona Karolina, zob. AAP, sygn. 063/04 (*Liber baptisatorum* parafii Dobrzyca 1745–1791), k. 314.

tego roku, choć tym razem dokument nie odnotował już zawodu ojca³⁰. Z podanych powyżej skromnych danych można ostrożnie domniemywać, iż Pietrowski urodził się w przybliżeniu w l. 1755–60, byłby więc – czego można się było spodziewać – rówieśnikiem Jana Wańskiego, Wojciecha Dankowskiego i Antoniego Habla. Jakie były dalsze losy kompozytora – nie jest jasne. Najpóźniejszy w poznańskich księgach metrykalnych akt wymieniający Karola Pietrowskiego dotyczy chrztu odbytego 23 I 1808 r., w którym uczestniczył on jako ojciec chrzestny³¹. W indeksach do ksiąg poznańskich parafii nie natrafiłem na akty zgonu Karola i Karoliny Pietrowskich (z „e” w środku). Natomiast w *Liber mortuorum* parafii św. Marcina za l. 1807–27 znajdują się zapisy dotyczące zgonu w dniu 26 II 1813 r. pięćdziesięciopięcioletniego Karola Piotrowskiego (a zatem ur. ok. 1757/58) oraz zgonu w dniu 15 X 1819 r. pięćdziesięcioczteroletniej wdowy Karoliny Piotrowskiej (czyli ur. ok. 1765)³². Przeciwno uznaniu, że akty te dotyczą kompozytora i jego żony przemawia nawet mniej forma nazwiska (z „o” zamiast „e” w środku, konsekwentnie występująca przecież już w aktach parafialnych z Dobrzyca), a bardziej zawód zmarłego, który jest określony w akcie zgonu jako intendent policji („intendens Politiai”) i nazwisko panięskie zmarłej – „Carolina de domo Stablewska Piotroska”. Z drugiej strony należy wziąć pod uwagę poważne argumenty przemawiające za tożsamością obu par: niezbyt częste zestawienie imion obojga (Karol–Karolina), to, że przybliżone daty urodzin zmarłych Piotrowskich doskonale pasują do daty ślubu i dat narodzin dzieci muzyka i jego żony, a także zbieżność miejsca zamieszkania, odnotowanego w metryce chrztu Katarzyny Bibianny z miejscami zamieszkania Karola i Karoliny Piotrowskich – we wszystkich trzech aktach jest nim dzielnica Półwieś. Możliwe, że po wkroczeniu wojsk napoleońskich Pietrowski zrezygnował z pracy w kolegiacie i przyjął posadę intendenta policji (intendent nie zajmował się zaopatrzeniem, lecz zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem w kraju pod względem politycznym, wydawaniem paszportów, cenzurą druków i sztuk teatralnych)³³. Bez dalszych badań trudno uznać kwestię za przesądzoną.

GABRIEL PASZCZYŃSKI

Podobnie jak w przypadkach Haczewskiego i Pietrowskiego wyglądała dotychczasowa wiedza o Gabrielu Paszczyńskim. Opierała się jedynie na odnalezionym w 1962 r. przez Jana Węcowskiego w kościele w Szalowej rękopisie jego *Symfonii Es-dur*. Kopię

30 AAP, sygn. 229/11 (*Liber mortuorum* parafii św. Marii Magdaleny 1796–1823), s. 84 (Andrzej); sygn. 229/10 (*Liber baptisatorum* parafii św. Marii Magdaleny 1796–1811), k. 66v (Salomea Marianna), k. 123v (Katarzyna Bibianna) i k. 185v (Aleksy Apolinary).

31 AAP, sygn. PW 236/06 (*Liber baptisatorum* parafii św. Wojciecha 1806–24), s. 31.

32 AAP, sygn. PM 232/14 (*Liber mortuorum* parafii św. Marcina 1807–27), s. 86 (Karol) i s. 226 (Karolina).

33 Odejście ze stanowiska organisty kolegiackiego mogłoby tłumaczyć, dlaczego – w przeciwieństwie do metryk urodzenia starszych dzieci – w akcie urodzenia Aleksego (1807 r.) zawód ojca nie jest już podany.

dzieła odkrywca określił jako pochodzącą z początków XIX w., ale forma *Symfonii* (jednoczęściowe *Allegro moderato*, niezawierające formy sonatowej) skłoniła go do wskazania na związki z muzyką osiemnastowieczną. Być może to właśnie nietypowość kompozycji powodowała, iż dzieło i jego twórca pozostali na marginesie zainteresowań badaczy. Jedynie ks. Tadeusz Przybylski w swym szkicu o kulturze muzycznej Krakowa przełomu XVIII i XIX w. podał *en passant* informację o działającym w tym mieście na początku XIX stulecia obojście i pedagogu Gabrielu Paszczyńskim³⁴.

Zgodnie z aktem zgonu, Paszczyński rodem był „z Ukrainy” – i faktycznie, nazwisko to w II poł. XVIII w. występuje w niektórych parafiach w okolicach Tarnopola. Na podstawie przytoczonych poniżej aktów dotyczących jego dzieci i jego samego można ustalić, iż urodził się on najprawdopodobniej w roku 1771, ewentualnie nieco wcześniej (1769 r.). Na przełomie wieków poślubił Salomeę Janikowską (ur. ok. 1786 r.). Jak wynika z aktu chrztu jednej z ich starszych córek – Salomei, w 1806 r. Paszczyńscy mieszkali w Skrzynce w parafii Szczucin, a dokładniej mówiąc – w tamtejszym dworze³⁵. Akt ów określa Gabriela Paszczyńskiego mianem „musicus”, z czego można domniemywać, iż był on członkiem jakiegoś zespołu muzycznego, o którego istnieniu brak dotąd jakichkolwiek informacji (mało prawdopodobne, by mieszkając we dworze był członkiem kapeli parafialnej w Szczucinie, o której istnieniu też zresztą brak danych), względnie nauczycielem muzyki.

Z akt metrykalnych parafii miasta Krakowa wynika, iż Paszczyński pojawił się w tym mieście dopiero w okresie Księstwa Warszawskiego. Bodaj najwcześniejszym dowodem jego zamieszkiwania pod Wawelem jest akt zgonu córki Józefy, zm. 16 V 1813 r., w którym występuje on jako zamieszkały przy ul. Żydowskiej (obecna ul. św. Tomasza) nr 395. Pod koniec 1816 r. lub w roku następnym Paszczyński z rodziną przeniósł się na ulicę Floriańską, na której mieszkał do końca życia (nr 538, pod koniec życia nr 556). W lutym 1818 r. przystąpił – jako jeden z pierwszych – do tworzonego właśnie Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie i w następnych latach był członkiem orkiestry Towarzystwa³⁶. Podstawą jego egzystencji było jednak „metrowanie” – nauczanie muzyki i praca w orkiestrze teatralnej. Jak wielu innych muzyków epoki, Paszczyński grał i uczył gry na kilku instrumentach – prócz oboju na pewno także na fagocie (oba te instrumenty wypożyczył dla swych uczniów z zasobów Towarzystwa Przyjaciół Muzyki)³⁷.

34 Tadeusz Przybylski, *Kultura muzyczna Krakowa na przełomie XVIII i XIX w.*, Kraków 1974, s. 19. Ta popularna pozycja nie zawiera przypisów źródłowych ani bibliografii, niemniej informacje o wymienionych w tym zdaniu pedagogach ks. Przybylski zaczerpnął najprawdopodobniej z opublikowanych trzy lata wcześniej pamiętników Kazimierza Girtlera, zob. niżej.

35 Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej ANK), Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Krzyża w Krakowie, sygn. 63 (alegata do aktów ślubu z 1825), s. 81.

36 ANK, Organizacje społeczne – zbiór szczytków zespołów, sygn. 2 (*Księga wpisu Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie 1818*), s. 3, sygn. 3 (akta Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie 1818–41), s. 12.

37 ANK, Organizacje społeczne – zbiór szczytków zespołów, sygn. 3 (*ibid.*), s. 196–197.

Orkiestra teatru krakowskiego za antreprzyży Jacka Kluszewskiego nie była zespołem wybitnym. Krakowski pamiętnikarz Kazimierz Girtler pod rokiem 1819 umieścił następującą charakterystykę tego zespołu:

Orkiestra nie lepiej była złożona, jak trupa artystów dramatycznych. Dowodził nią jakiś [Bruno] Rodewald, później [Wojciech] Herman, też skrzypek. Korpus ten muzyczny był nieliczny. Początkowo, jak zapamiętałem, nie więcej nad 12 do 15 było instrumentów reprezentujących całą orkiestrę. Głównie zasiadali w niej ci, co cały dzień zajęci byli uczeniem muzyki, biegając z lekcji na lekcję. Grywał tam starzec [Wojciech] Żychliński, co jeszcze mego ojca na fleciku uczył. [...] Musiał mieć wtedy z 80 lat. Drzemał biedaczysko, rzępolił, gdy się ocknął, a nie wiem, czy nawet nie we śnie szedł w nocy po teatrze aż na Zamek Królewski, gdzie miał lokację. [Antoni] Andrzejowski, klarncista, bardzo do niego podobny a mało młodszy, też biegał cały dzień po pensjach, ucząc na fleciku (co było modne) a za to szedł na drzemkę do teatru. [...] Paszczyński grał na oboi. Młodszy od tamtych, też metrował po mieście cały dzień, wieczór drzemał. [Jan] Bobrowicz, nieodstępny tamtych kolega, gitarzysta, metr modny, w teatrze dał się na czym, to nie pomnę. [Tomasz] Gnutkiewicz męczył basetę, młodszy, wytrzymałszy, bo co tamci, to zawsze wieczór wyglądali jak owa muzyka po balu, co ją budzić potrzeba. Toteż [i] tony wrywały się w miarę ocknienia się, a Herman nieraz w cały głos wołał: „Oboje, cyt. Klarinetto, klarinetto!” – bo się to odzywało potrzebnie i niepotrzebnie, a co basom, to już ani rady dać nie mógł. Ho! Boże! Cóż to za muzyka była, kto tego nie słyszał, nic nie słyszał³⁸.

24 XI 1825 r. Paszczyński, znalazłszy się w trudnej sytuacji materialnej, zwrócił się o pożyczkę do komitetu Towarzystwa Przyjaciół Muzyki, pisząc:

Gdy teraz Lekcye Grania ze wszystkim mi poupadały przez mnóstwo Metrów i półmetrów, a tym samym upadł mi wszelki Fundusz do utrzymania życia wraz z Żoną i Domową Rodziną – tak dalece iż drugi miesiąc ni na załatwienie gwałtownych potrzeb życia nie tylko oszczędzony zapasik wyexpensowałem, ale nawet niektóre rzeczy sprzedać zmuszony byłem i dziś do tego stopnia doszedłem, iż z niszczonego życia prowadzić ni Czyszów z mieszkania opłacić niemał – zatem w tak smutny bez porównania sytuacji rzucam się z niniejszą prośbą do szanownego Komitetu, aby przez wzgląd Ludzkości udzieleniem Swego wsparcia przynajmniej do Nowego Roku dobroliwie zaratować mnie łaskawie raczył³⁹.

Czy z treści tego podania można wyciągać kategorię wniosku, iż w tym czasie nie był Paszczyński już członkiem orkiestry teatralnej – trudno powiedzieć. Ze wspomnianego już małżeństwa z Salomeą Janikowską Paszczyński doczekał się co najmniej ośmiorga dzieci: Józefy (zm. 16 V 1813 r. w Krakowie w wieku 12 lat), Salomei (ochrzczona 28 III 1806 r. w Skrzynce k. Szczucina, zm. 4 VIII 1833 r.

38 Kazimierz Girtler, *Opowiadania*, t. 1, *Pamiętniki z lat 1803–1831*, Kraków 1971, s. 191. Pamiętnikarz trochę przeszacował wiek opisywanych osób – Wojciech Żychliński miał wówczas zapewne około 64 lat, a Antoni Andrzejowski – około 54 lat.

39 ANK, Organizacje społeczne – zbiór szczątków zespołów, sygn. 3 (akta Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie 1818–1841), s. 705. Władze Towarzystwa poszły nawet nieco dalej, przyznając 1 XII 1825 r. Paszczyńskiemu 30 złotych w formie zapomogi.

w Krakowie, zamężna Szmorlińska), Marianny (zm. 2 X 1822 r. w Krakowie w wieku 11 lat) i urodzonych już w Krakowie i tam zmarłych: Anny Magdaleny (ur. 21 VII 1815 r.), Michała Franciszka (ur. 13 IX 1816 r., zm. 26 IX 1822 r.), Kazimierza Juliusza (ur. 15 X 1817 r., zm. 15 I 1819 r.), Józefa Gabriela Mariana (ur. 7 III 1820 r., zm. 29 IX 1868 r.) i Stanisława Wacława Michała (ur. 27 IX 1821 r., zm. 4 IX 1822 r.)⁴⁰. Gabriel Paszczyński zmarł 12 V 1833 r. w Krakowie w wieku lat 62; jednym ze zgłaszających jego zgon był niestrudzony Wincenty Gorączkiewicz – współtwórca i *spiritus movens* Towarzystwa Przyjaciół Muzyki⁴¹. Wdowa Salomea z Janikowskich Paszczyńska – w akcie zgonu określona jako „wyrobnica” – zmarł 13 II 1848 r. w Krakowie⁴². Z dzieci jedynie Salomea i Józef Gabriel dożyli wieku dojrzałego; ten ostatni przynajmniej przez pewien czas także parał się muzyką (w akcie ślubu z 1851 r. określony jest jako „muzykus”).

Powyżej przedstawione informacje nie przynoszą niestety nowych danych odnośnie działalności twórczej Paszczyńskiego, aczkolwiek pozwalają domyślać się, że jego *Symfonia* powstała dopiero w XIX w. – być może nawet dopiero w krakowskim okresie życia muzyka, co jednak jest oczywiście jedynie domysłem. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w protokołach krakowskiego Towarzystwa Przyjaciół Muzyki z pierwszych lat jego istnienia uwertury nazywane są zwykle „symfoniemi wstępnymi”. Być może (choć to również wyłącznie domysł) niecykliczna forma dzieła Paszczyńskiego wynika z tego, że jest ono realizacją zamysłu uwerturowego, utworem stworzonym raczej do wykonywania w teatrze lub na akademii (koncercie) i zatytułowanym „sinfonia” w rozumieniu „sinfonii wstępnej” – zgodnie z dominującym wówczas w kręgu Towarzystwa Przyjaciół Muzyki obyczajem.

IGNACY KASPRZYKOWSKI

Kolejnym słabo znanym twórcą symfonii był Ignacy Kasprzykowski, którego jednoczęściowa *Symfonia Es-dur* zachowała się w zbiorach po kapeli jasnogórskiej.

Jak w wielu innych wypadkach, ustalenie daty urodzenia kompozytora następuje pewnych trudności, gdyż wiek podawany w dotyczących go aktach stanu cywilnego

40 ANK, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Najświętszej Marii Panny w Krakowie: sygn. 14 (akt zgonu 1813/115 – Józefa), sygn. 19 (akt urodzenia 1815/210 – Anna Magdalena), sygn. 20 (akt urodzenia 1816/203 – Michał Franciszek); Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Krzyża w Krakowie: sygn. 25 (akt urodzenia 1817/31 – Kazimierz Juliusz), sygn. 41 (akt urodzenia 1820/11 – Józef Gabriel), sygn. 45 (akt urodzenia 1821/49 – Stanisław Wacław Michał), sygn. 40 (akt zgonu 1819/2 – Kazimierz), sygn. 52 (akty zgonu 1822/64 – Stanisław, 1822/66 – Franciszek, 1822/69 – Marianna), sygn. 62 (akt ślubu 1825/5 – Salomea); akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Wszystkich Świętych w Krakowie, sygn. 96 (akt zgonu 116/1833 – Salomea).

41 ANK, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Najświętszej Marii Panny w Krakowie, sygn. 93, akt zgonu nr 147/1833.

42 ANK, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Floriana w Krakowie, sygn. 156, akt zgonu nr 22/1848.

daje w obliczeniach za każdym razem inny wynik – od roku 1785 (66 lat i 9 miesięcy w akcie zgonu, względnie 67 lat na nagrobku) poprzez 1788/89 (26 lat w akcie pierwszego ślubu) aż po rok 1791 (50 lat w akcie drugiego ślubu); jako miejsce urodzenia akty te wymieniają Lwów⁴³. Natomiast w aktach wojskowych (Komisji Rządowej Wojny Królestwa Polskiego, z której dane przekazano w popowstaniowej korespondencji dotyczącej wydania Kasprzykowskiemu paszportu) figurowała data urodzenia jeszcze późniejsza, bo 15 II 1794 r., a jako miejsce urodzenia – Jarosław⁴⁴. Wszystkie źródła zgodne są natomiast co do imion rodziców, którymi byli Marcin i Zofia z domu Kreys (nazwisko panięńskie matki podaje jedynie akt ślubu z 1841 r.). Kwestionariusz osobowy z ostatnich lat życia kompozytora określa jego pochodzenie społeczne jako mieszczańskie, a także zawiera informację, iż ukończył on Szkołę Normalną we Lwowie⁴⁵. Niezależnie od miejsca urodzenia zdaje się nie ulegać wątpliwości, iż młodość Kasprzykowskiego upłynęła w mieście nad Pełtwią i tam też odebrał on wykształcenie. Decydującym dla jego drogi życiowej wydarzeniem było zajęcie w 1809 r. Galicji przez wojska napoleońskie. 1 XII 1809 r. wstąpił „z ochoty” – jak to wówczas określano – do 2 pułku ułanów wojsk Księstwa Warszawskiego w charakterze trębacza sztabowego (pułkowego). Była to funkcja zaszczytna i odpowiedzialna, gdyż czy to w czasie ćwiczeń, czy w boju, większość rozkazów przekazywano wówczas właśnie sygnalizacją dźwiękową. Zapewne wraz ze swą jednostką wziął udział w kampaniach lat 1812–14. Po ich zakończeniu zamieszkał w Siewierzu – niewielkim mieście w ówczesnym departamencie krakowskim. Tam też 23 II 1815 r. poślubił dwudziestodwuletnią rodowitą siewierzankę Mariannę Hachulską⁴⁶. Jesienią tego roku znalazł zatrudnienie jako skrzypek w kapeli jasnogórskiej. Jego praca w zespole oo. paulinów okazała się jednak krótkotrwała i już w roku następnym Kasprzykowski powrócił do czynnej służby w armii Królestwa Polskiego jako trębacz sztabowy 2 pułku strzelców konnych, którego dowództwo stacjonowało w Piotrkowie. W 1818 r. został członkiem Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie⁴⁷. Po kilku latach służby, 5 lub 7 X 1820 r., otrzymał dymisję „dla słabości zdrowia”, po czym od razu zatrudnił się jako cywilny kapelmistrz orkiestr wojskowych – najpierw w 1 pułku strzelców konnych w Łowiczu (1820–24), później w 2 pułku ułanów w Krasnymstawie (1824–27) wreszcie w 3 pułku strzelców konnych w Sieradzu (1828–30). Według nagrobka miał

43 Archiwum Państwowe w Kielcach, Akta stanu cywilnego Katedralnej Parafii Rzymskokatolickiej w Kielcach, sygn. 120, akt zgonu nr 83/1852; sygn. 73, akt ślubu nr 157/1841; Archiwum parafii św. Macieja Apostoła w Siewierzu, *Liber copulatorum* 1813–1815, akt ślubu nr 4/1815.

44 Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria Własna Namiestnika [Królestwa Polskiego]. Wydział Paszportowy, sygn. 179 (*O vysilké k" komandiru Černigovskago konnoegerskago polka polkovniku Izmalkovu pasporta, na imá kapel'mejstera Ignatiá Kaspršikovskago na prebyvanie v" Rossii pri polku. 1832 goda*).

45 Adam Massalski, *Nauczyciele szkół średnich rządowych męskich w Królestwie Polskim 1833–1862. Słownik biograficzny*, Kielce–Warszawa 2007, s. 195.

46 Archiwum parafii św. Macieja Apostoła w Siewierzu, *Liber copulatorum* 1813–1815, akt małżeństwa nr 4/1815.

47 ANK, Organizacje społeczne – zbiór szczątków zespołów, sygn. 2 (*Księga wpisu Towarzystwa Przyjaciół Muzyki w Krakowie 1818*), s. 3.

otrzymać tytuł naczelnego dyrektora muzyki Wojska Polskiego, czego jednak nie miałem okazji potwierdzić. Wolny od służby czas Kasprzykowski spędzał w Siewierzu, gdzie – według późniejszych informacji – posiadał własny dom i komponował. Podczas powstania listopadowego był cywilnym instruktorem trębaczy w stacjonującej w Łowiczu rezerwie kawalerii pod dowództwem gen. Zygmunta Stryjeńskiego; w działaniach frontowych udziału nie brał, a po złożeniu broni (wrzesień 1831 r.) powrócił do Siewierza. Wiosną 1832 r. został zatrudniony przez dowódcę czernihowskiego pułku strzelców konnych, płk. Izmałkowa, jako kapelmistrz orkiestry pułkowej. Jesienią 1832 r. wraz z jednostką tą opuścił Królestwo Polskie, aczkolwiek nie posiadając paszportu uprawniającego go (jako obywatela Królestwa Polskiego) do przebywania w Rosji. Korespondencja w sprawie wystawienia mu paszportu trwała dość długo (aż do 1833 r.) i zaowocowała całym fascykułem akt, w którym przytoczono powyższe dane. Służba Kasprzykowskiego w armii carskiej nie trwała jednak długo. Już w 1835 r. powrócił do Królestwa Polskiego i osiadł w Kielcach. Od czerwca 1836 r. do 1840 r. był nauczycielem śpiewu w Gimnazjum Gubernialnym w Kielcach. W następnym roku stracił żonę – Marianna Kasprzykowska zmarła 11 IV 1841 r. w Kielcach; kompozytor nie pozostawał jednak długo w żałobie i jeszcze w tym samym roku stanął ponownie na ślubnym kobiercu (27 XI 1841 r.). Tym razem jego żoną została szlachcianka Estera Joanna Szczepanowska (ochrzczona 7 VII 1811 r.), córka dziedzica dóbr Słonowice koło Kazimierzy Wielkiej⁴⁸. Akt ślubu określa pana młodego jako dyrektora muzyki, z czego należy chyba wnioskować, iż po odejściu z posady w gimnazjum został kapelmistrzem jakiegoś zespołu, a biorąc pod uwagę, że zachowane jego utwory z tego czasu to wyłącznie muzyka religijna (msze, ofertoria etc. w zbiorach Archiwum Jasnogórskiego) – można domyślać się, iż był to zespół kościelny, działający w kieleckiej katedrze. Od śmierci Kasprzykowski ponownie pracował jako nauczyciel śpiewu w Szkole Wyższej Realnej w Kielcach. Według danych z tego okresu był właścicielem dwóch domów drewnianych i ziemi w Kielcach⁴⁹. Zmarł 17 II 1852 r. w Kielcach i został pochowany na tamtejszym cmentarzu. Jego grób istnieje do dziś – jako jeden z najstarszych grobów polskiego twórcy symfonii. Napis na nim brzmi:

Ignacemu Kasprzykowskiemu, Naczelnemu Dyrektorowi muzyki b. Wojsk Polskich po 67. latach życia d. 17 Lutego 1852 zmarłemu stroskana żona wraz z córką w dowód miłości i wdzięczności pomnik ten kładzie prosząc o nabożne westchnienie za Jego duszę do Boga⁵⁰.

48 Archiwum Państwowe w Kielcach, akta stanu cywilnego Katedralnej Parafii Rzymskokatolickiej w Kielcach, sygn. 75, akt zgonu nr 166/1841; sygn. 73, akt ślubu nr 157/1841, sygn. 74 (alegata do aktów ślubu 1841).

49 A. Massalski, *Nauczyciele szkół średnich*, s. 195.

50 Informacja o grobie Kasprzykowskiego została po raz pierwszy podana drukiem jeszcze długo przed II wojną światową, zob.: Henryk Mościcki, *Pomniki bojowników o niepodległość 1794–1863*, Warszawa 1929, s. 112 (fotografia nagrobka) i s. 297 (niepełna transkrypcja napisu na nagrobku).

Wdowa Estera przeżyła męża o blisko pół wieku, do późnej starości działając w Kielcach jako nauczycielka gry na fortepianie. Zmarła 6 III 1898 r. w Kielcach⁵¹.

Choć Kasprzykowski w częstochowskiej kapeli oo. paulinów zatrudniony był krótko, to jednak jego związki z tym zespołem były dość trwałe. W jasnogórskim archiwum dochowały się utwory, napisane przez Kasprzykowskiego w okresie Królestwa Kongresowego (marsz *Między piaskami w Siewierzu*, datowany na 1824 r.), a także powstałe dopiero w okresie kieleckim. *Symfonia* jednak należy do grupy dzieł wcześniejszych. Na jej okładce autor jest określony jako „D[irector] M[usices] Militaris”, co wskazuje na pochodzenie rękopisu z okresu pomiędzy rokiem 1820 i 1830 – z dekady, w której kompozytor kierował kolejnymi kapelami pułków kawalerii Królestwa Polskiego⁵².

MATEUSZ KUCI

Podobnie jak o kilku wcześniej wspomnianych kompozytorach, także o Mateuszu Kucim nie wiadomo zupełnie nic. Zachowane w archiwum jasnogórskim rękopisy jego utworów (w tym sześciu symfonii) nie przynoszą żadnych informacji o twórcy, ani o czasie jego działania. Tym cenniejszy zdaje się być jego akt ślubu, odnotowany w księgach parafii św. Zygmunta w Częstochowie pod datą 8 I 1786 r.:

M[ultum] R[everendus] P[ater] Sebastianus Wichliński Provincialis Ordo S. Pauli et S[anctae] T[heologiae] D[octo]r benedixit matrimonium in Biała inter honestes Mathau Kuci juvene et Marianna Zendrowna virgine praemissis 3bus bannis coram populo ad Divina congregato. Inter quos nullus est detectu impedimenti. Testes fuerunt M[agnificus] D[ominus] Adam Kordzikowski prefectus Legionis C[laro] M[onte] C[zęstochoviensis] et D[ominus] Franciscus Tylli⁵³.

Jak w większości wypadków, tak i w tym brak jakichkolwiek wzmianek na temat zawodu utrudnia kategoryczne przypisanie aktu do osoby enigmatycznego kompozytora. Zarówno jednak przymiotnik „honestus”, jak i osoby celebrycy i świadków są mocnymi przesłankami za tym, iż akt ten dotyczy osoby związanej z jasnogórskim sanktuarium i tam cenionej – ślubu udzielił sam prowincjał, Adam Kordzikowski był wówczas porucznikiem garnizonu fortecy częstochowskiej, natomiast Franciszek Tylli – lekarzem. W świetle tego aktu zdaje się nie ulegać wątpliwości, że Kuci był jednak kompozytorem polskim, albo przynajmniej na terenie Rzeczypospolitej rzeczywiście działającym, co pozwala z większą pewnością zaliczyć jego interesujące dzieła do muzyki polskiej.

51 Archiwum Państwowe w Kielcach, akta stanu cywilnego Katedralnej Parafii Rzymskokatolickiej w Kielcach, sygn. 292, akt zgonu nr 86/1898.

52 Paweł Podejko, *Katalog tematyczny rękopisów i druków muzycznych kapeli wokalnoinstrumentalnej na Jasnej Górze*, Kraków 1992 (= *Studia Claromontana* 12), s. 266–271 (poz. 666–679).

53 Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej, sygn. KM 3318 (*Liber copulatorum* parafii św. Zygmunta w Częstochowie 1770–1792), k. 60.

Powyżej przedstawione ustalenia zapełniają kilka dotkliwych luk w naszej wiedzy o twórcach klasycystycznego repertuaru symfonicznego, wskazując jednocześnie kierunki dalszych możliwych poszukiwań. Po ich zaprezentowaniu trudno mi życzyć sobie czegoś innego niż to, by przedstawiony w niniejszym tekście stan wiedzy szybko stał się nieaktualny z powodu dalszego znaczącego postępu badań.

BIBLIOGRAFIA

- Bujas-Poniatowska, Jolanta, Andrzej Edward Godek, Kamil Poniatowski. „Życie i aktywność Wacława Raszka (1764–1837) w świetle źródeł” *Muzyka* 67, nr 1 (2022): 20–38. doi 10.36744/m.1144.
- Encyklopedia muzyki PWN*. Warszawa: PWN, 2005.
- Fatałski, Tomasz. „Podług mojej metryki jest już ze mnie dobrze stare chłopisko». Odnaleziona metryka chrztu Wincentego Lessla”. *Muzyka* 68, nr 2 (2023): 119–126. doi 10.36744/m.1774.
- Girtler, Kazimierz. *Opowiadania*. T. 1, *Pamiętniki z lat 1803–1831*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1971.
- Idaszak, Danuta. *Grodzisk Wielkopolski. Katalog tematyczny muzykaliów*. Kraków: Musica Iagellonica, 1993.
- Idaszak, Danuta. *Źródła muzyczne Gniezna. Katalog tematyczny. Słownik muzyków*. Kraków: Musica Iagellonica, 2001.
- Leszczyńska-Zajęc, Dorota. „Wański Jan”. W: *Encyklopedia Muzyczna PWM*. Red. Elżbieta Dziębowska. T. 12, 71–73. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 2015.
- Massalski, Adam. *Nauczyciele szkół średnich rządowych męskich w Królestwie Polskim 1833–1862. Słownik biograficzny*. Kielce–Warszawa: Rytm 2007.
- Mościcki, Henryk. *Pomniki bojowników o niepodległość 1794–1863*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Robót Publicznych, 1929.
- Muchenberg, Bohdan. „Stan badań nad polską symfonią XVIII wieku”. *Zeszyty Naukowe PWSM w Gdańsku* 13 (1974): 117–138.
- Muchenberg, Bohdan. „Z zagadnień dokumentacji symfonii polskiej drugiej połowy XVIII wieku”. *Z dziejów Muzyki Polskiej* 14 (1969): 65–85.
- Nowak-Romanowicz, Alina. „Muzyka polskiego oświecenia i wczesnego romantyzmu”. W: *Z dziejów polskiej kultury muzycznej*. T. 2, 70–77. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1966.
- Nowak-Romanowicz, Alina. „Gaetano”. W: *Encyklopedia Muzyczna PWM*, red. Elżbieta Dziębowska. T. 3, 206. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1987.
- Nowak-Romanowicz, Alina. „Haczewski A.”. W: *Encyklopedia Muzyczna PWM*, red. Elżbieta Dziębowska. T. 4, 7. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1993.
- Podejko, Paweł. *Nieznani muzycy polscy: kompozytorzy, dyrygenci, instrumentalści i wokaliści (1572–1820)*. Bydgoszcz: Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, 1966 (= *Z dziejów Muzyki Polskiej* 11).
- Podejko, Paweł. *Katalog tematyczny rękopisów i druków muzycznych kapeli wokально-instrumentalnej na Jasnej Górze*. Kraków: Wydawnictwo OO. Paulinów 1992 (= *Studia Claromontana* 12).

- Poliński, Aleksander. *Dzieje muzyki polskiej w zarysie*. Lwów: H. Altenberg, 1907.
- Przybylski, Tadeusz. *Kultura muzyczna Krakowa na przełomie XVIII i XIX w.* Kraków: PWN, 1974.
- Rudnicka-Kruszewska, Hanna. *Wincenty Lessel. Szkic biograficzny na podstawie listów do syna*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1968.
- Słownik biograficzny teatru polskiego*. Red. Zbigniew Wilski. Warszawa: PWN, 1973.
- Słownik muzyków polskich*. Red. Józef M. Chomiński. T. 2. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1967.
- Sowiński, Albert. *Słownik muzyków polskich dawnych i nowoczesnych*. Paryż: nakładem autora, 1874.
- Strumiłło, Tadeusz. „Do dziejów symfonii polskiej”. *Muzyka* 4, nr 5–6 (1953): 26–45.
- Śledziński, Stefan. „Problemy rozwoju symfonii polskiej w XIX wieku”. *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 9 (1965): 32–43.
- Śledziński, Stefan. „Zarys dziejów symfonii polskiej w XIX wieku”, w: *Z dziejów polskiej kultury muzycznej*. T. 2, 401–445. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1966.
- Węcowski, Jan. „Z dziejów XVIII-wiecznej kapeli w Szalowej”. *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 7 (1964): 55–63.
- Węcowski, Jan. „La musique symphonique polonaise du XVIIIe siècle”. W: *Musica Antiqua Europae Orientalis*, 334–353. Warszawa: PWN, 1966.
- Zientarski, Władysław. „Antoni Habel nieznanymi kompozytorem i muzykiem z końca XVIII i początku XIX wieku”. *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 5 (1963): 5–17.
- Zientarski, Władysław. „Franciszek Ścigalski – muzyk i kompozytor z I połowy XIX wieku”. *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 13 (1969): 48–80.
- Zientarski, Władysław. *Muzycy gnieźnieńscy XVIII wieku*. W: *Gniezno. Studia i materiały historyczne*, red. Zygmunt Boras, Jerzy Topolski. T. 2. Warszawa–Poznań: PWN, 1987.
- Żarnowiecki, Stanisław. „Opis dekanatu krobkiego z 1797 roku”. Opr. Anzelm Weiss. *Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski* 3 (2007): 187–224.
- Żórawska-Witkowska, Alina. *Muzyka i teatr na dworze Stanisława Augusta*. Warszawa: Zamek Królewski, 1995.

NEW BIOGRAPHICAL INFORMATION CONCERNING COMPOSERS OF SYMPHONIES IN POLAND AROUND THE TURN OF THE EIGHTEENTH AND NINETEENTH CENTURIES

This article presents new bibliographical information concerning a group of Polish composers active during the second half of the eighteenth century and early nineteenth century who left behind a number of symphonies (in some cases, their only surviving works). Most of the information comes from archive research into registry records and other documents.

Chronologically the earliest of these composers is Kajetan Mayer, widely known as Gaetano, kapellmeister and violinist to King Stanisław August Poniatowski. Only his approximate date of death (c.1792) has thus far been cited in academic studies. A note printed in the *Gazeta Warszawska* Warsaw daily in April 1793 announces a public appeal for heirs to one Kajetan Maier, as well as quoting the precise date and place of his death: 20 November 1791, in Warsaw. Since the inhabitants of what was then New Warsaw were parishioners of the New Town's Church of the Visitation, the registers of which were lost to fire during the 1944

Warsaw Uprising, this press notice cannot be compared with the artist's death certificate. This is all the more unfortunate in that the newspaper announcement gives no information as to the profession of the deceased.

Three other composers are associated with the Greater Poland province. The most enigmatic of these, A. Haczewski, is known solely from a manuscript of his Symphony in D major (1771). On the basis of registry records, it has been established that his first name was Antoni and his true surname (which he did not formally alter) was Hak. Born around 1744, he was associated with Poznań from his early youth. On 3 October 1767, in the Church of St Mary Magdalene in Poznań, he married Anna Elżbieta Elzner (Elsner), a woman from a musical family who probably bore him six children. In registers from the 1790s he appears as a godfather or a witness at weddings and is referred to as *musicus de Suburbio S[ancti] Martini*. He died on 12 November 1828 in Poznań.

Registry records from Poznań also contribute to our knowledge about the late life and family of well-known composer Jan Wański, who likewise resided in the St Martin suburb. The baptisms of his children were registered in its parish from 1804. The composer himself, described in his death certificate as *musicus Pozn[anensis]*, died on 26 October 1809 in Poznań and was buried in the same graveyard of St Martin's parish as Haczewski.

The third Greater Poland symphonist whose biographical data has now been supplemented is Karol Pietrowski, whose earliest mention (as 'Piotrowski') comes from the marriage registers of Dobrzyca parish, where on 7 October 1787, already kapellmeister of an otherwise unspecified ensemble, he married Karolina Taberska of Grodzisk. He remained kapellmeister in Dobrzyca at least until the end of 1789. The Pietrowskis subsequently moved to Poznań. Baptismal certificates show that between 1780 and 1804 or later Pietrowski was organist of St Mary Magdalene parish church. The latest available entry (for the baptism of his son Aleksy Apolinary on 19 July 1807) does not specify the father's profession. On the basis of the collected data, we may hypothetically set the date of Karol Pietrowski's birth at between 1755 and 1760. His fate after 1807 is unknown. He may be the same person as police superintendent Karol Piotrowski, born c.1757/58, who died on 26 February 1813 in Poznań, but this hypothesis calls for more research.

Three other symphony composers lived and worked in the historical Lesser Poland region. The first of these was Gabriel Paszczyński, whose first name (previously only known by the initial) has now been established based on registry records. Registers also reveal that he was born in 1771 or 1769 in Ukraine. In 1806 Paszczyński lived at Skrzyńka manor (where he is referred to as *musicus*), but we do not know whether he was a teacher there or only a member of some ensemble. No later than in 1813, he settled permanently with his family in Kraków, where he worked mostly as a teacher of oboe and bassoon. From 1818 he was a member of the newly established Kraków Society for the Friends of Music and took part in its orchestral concerts. During the same period, he also belonged to the orchestra of Kraków theatre. Finding himself in financial straits in the mid-1820s, he was forced to ask the Society's authorities for support. He died on 12 May 1833 in Kraków.

The next artist discussed here, Ignacy Kasprzykowski, was born in Lwów (now Ukr. Lviv) in 1785, 1788/89 or 1791, depending on how the date is calculated. From 1809 he was a professional soldier (staff trumpeter to cavalry regiments in the armies of the Duchy of Warsaw

and the Kingdom of Poland) and in 1815–16 also a member of the Pauline music chapel on Jasna Góra in Częstochowa. Dismissed from the army in 1820, he worked with military bands as a civilian bandleader till the outbreak of the 1830–31 November Uprising, and then as bandleader in the Russian army (1832–35). Afterwards he settled in Kielce, where he was employed as a vocal tutor in state secondary schools (1836–40 and 1846–52) and most likely kapellmeister of a church ensemble. He died on 17 February 1852 in Kielce.

With regard to the last of the composers under consideration, Mateusz Kuci, the only newly found piece of information is that he married on 8 January 1786 in Częstochowa. This information is nevertheless valuable, since it confirms his links to Poland, which have only been hypothetical thus far.

Translated by Tomasz Zymer

Kamil Stepan – filmoznawca i historyk, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Współautor licznych książek i artykułów z zakresu historii Polski, dziejów dawnego filmu polskiego i niemieckiego, redaktor wydawnictw źródłowych, autor haseł w *Polskim Słowniku Biograficznym* i *CineGraph*. *Lexikon zum deutschsprachigen Film*, odkrywca (częściowo wraz z Jerzym Maśnickim) kilkunastu zaginionych przedwojennych filmów polskich i obcych. Zainteresowania badawcze: historia Polski XVIII–XX w. (szczególnie historia parlamentaryzmu i wojskowości) i historia kultury polskiej (filmu, teatru i muzyki) XVIII–XX w., biografistyka.
kstepan@poczta.onet.pl

NOWY TOM „MONUMENTA MUSICAE IN POLONIA”

Tabulatura Joannis de Lublin
Repertuar / Repertoire, vol. 2

Utwory świeckie / Secular music

wyd. Zofia Dobrzańska-Fabiańska

zamówienia: wydawnictwo@ispan.pl

Archiwalne zeszyty „Muzyki”

2010–2023

zamówienia: wydawnictwo@ispan.pl
